

GEZİ PARKINDA KARŞILAŞMALARIN İZİNİ SÜRMEK

Kamusal mekan konusu mimari projelerde ve tezlerde üstünde çokça durulmuş ve durulmakta olan konulardan biridir. Zihinlerde kamusal mekanlara dair oluşturulan heyecanlı yaşam tasvirleri projelere kolaj, çizim, video gibi çeşitli görsel temsil yöntemleri ve sözlerle aktarılmaya çalışılıyor. Ancak biliyoruz ki bu mekanlar gerçekleştirildiğinde tasarlanan heyecanlar ortaya çıkmıyor. Bu durumu da en iyi Gezi Parkı örneği üzerinden görebiliriz. Kentin nefes alacağı, yoğun olarak kullanılacağı düşünülerek tasarlanmış olan Gezi Parkı uzun zamandır insanların içinden geçmekten kaçındığı, tehlike bir alan haline gelmişti. Ancak Gezi Direnişi sürecinde parkın nasıl yere dönüştüğüne şahit olundu. Bu süreçte kamusal alan içerisinde karşılaşmalar üzerinden çeşitli, değişken ve zamansal mekansallıklar ortaya çıktı.

Bu yazıda Gezi Parkı'nda ortaya çıkan mekansallıkları anlayabilmek ve çözümleyebilmek için karşılaşma kavramı üzerinden bir okuma gerçekleştirilecektir. Gündelik yaşam farklı aralıklarla meydana gelen karşılaşmalardan oluşur. Gündelik hayatın içine karışan herkes de bu karşılaşmaları farkında olarak ya da olmayarak birçok kez yaşar. Karmaşık, doğrusal olmayan ilişkilerin öngörülemezliği ve belirsizliği ile meydana gelen karşılaşmaların değişime açık, çevresel ilişkilerle sürekli yeniden kurulan ve açık uçlu bir sürecinin olduğunu söylemek mümkündür.

Karşılaşmalar hareket halindeki bedenlerin çarpıştığı bir andır. Karşılaşma ancak karşısı olan birinin yaşayabileceği bir durumdur. Karşısı olan, karşılaşmaya açık olandır, donanımlıdır, karşısına çıkacaklardan korkmayandır, karşılayabilme duyarlılığı olandır, meraklıdır, risk almaktan kaçınmayandır (İnam, 2001).

Karşılaşılan nedir peki? Karşılaşılan ötekidir, karşıda olandır. Öteki varsa eğer ben de varım demektir. Kentte konumlanan kişi mekanı bir “ben” tarafından tarifler ve bu “ben” e göre ötekiyi konumlandırarak yerler arasında uzlaştıran ya da ayırıştıran bir durum oluşturur (De Certeau, 2009). Bu nedenle karşılaşmaların gerçekleşmesi için mutlaka olması gereken bir “ben ve öteki” söylemi ile zamana bağlı bir mekansallık oluştuğu söylenebilir.

Karşılaşma kavramı kimliklerin gerçek bir ilişki içerisinde birbirlerini değiştirip dönüştürebilecekleri kimi zaman da yutabilecekleri bir yaşam sunar. Arendt (2012) dünyanın gerçekliğinin başkalarının bulunması ile ispat edilebileceğini çünkü herkese görünen şeye

varlık dendiğini söyler. Bu durumda başkalarının bulunuşu bu gerçekliğin herkese görünmesidir. Bunun dışında kalanlar gerçeklikten uzak, gelip geçicidir.

Karşılaşma anında karşıdakinden hemen anlamını sunması beklenir fakat bu o kadar kolay değildir. Burada farkında olunması gereken karşılaşılan nesne ya da öznde sabit kalındığı sürece hiçbir olayın açılmanması mümkün olamayacaktır. Karşılaşma tamamlanmış değil tam tersine her zaman eksik kalan bir deneyimdir (Hannula, 2007). Bu olumlu bir durumdur, çünkü karşılaşanlar eksik kalanları birtakım çağrışımlar, referanslar gibi öznel deneyimleri ile tamamlamaya çalışır. Bu sayede karşılaşma sadece onu yaşayanları kapsayan bir durumdan onları aşabilecek bir duruma dönüşür. Yeni potansiyeller, yeni anlamlar, kavrayışlar, deneyimlerin doğması için bir zemin oluşturur. Karşılaşanların sahip olduğu öznellikler çarpışır, yeni bir şeyler ürer/üretir.

Karşılaşma karşılıklı bir eylemdir, eylemleşmedir (İnam, 2001). Eylem sadece kamu alanıyla sıkı bir ilişkide bulunmakla kalmaz aynı zamanda kamu alanını kuran bir etkinliktir (Arendt, 2012). Bir karşılaşma da ancak eylem ile birleştiğinde bir mekan oluşumundan söz edilmeye başlanır.

Eylemler kamusal alanlardan gelip geçen kentliyi karşılıklı iletişime geçirmenin en etkili yollarından biridir. Karşılaşmayı tetikleyen eylemler sırasında etraflarında oluşan topluluk ve atmosfer ile bir mekan tanımlamaya başlar. İnsan yoğunluğu arttıkça ya da azaldıkça her seferinde mekanın sınırları yeniden ve yeniden tanımlanır. Böylece zaman içerisinde meydana gelen eylemlerle mekan devamlı olarak açılmalar, kapanmalar yaşar ve yeniden üretilir.

Karşılaşmalar farklı zaman ve yerlerde meydana geldiğinden değişken ve geçici bir mekân üretirler. Kentteki yaşam döngüsü içinde bu mekanlar sürekli olarak yer değiştirir, yayılır, dönüşür ya da kaybolur. Hızın, geçişin, geçiciliğin, tesadüfün, rastlantının, akışın, karşılıklı ilişkinin, iletişimin olduğu durumlarda karşılaşma mekanının oluşumundan söz edilebilir.

Karşılaşmanın mekanı beklemenin, durağanlığın mekanı değildir. Eylemlerin sürekliliğinin bir yansıması olarak zamansal ve mekânsal bir oluşumdur. Karşılaşma mekanı bir A noktası ve B noktası arasından doğar. Mekan ne sadece A ne de sadece B noktasındadır. İki nokta arasında hareket halinde olan bedenin çevresiyle kurduğu ilişkiler ile beraber şekillenir, böylece kentin parçalı ve dağınık yapısı akışkan bir yapıya dönüşür (Cupers, 2007).

Heiddegger (2008), mekanı, doğrusal yönelmeler içeren ve hesaplanabilir, ölçülebilir boyutları olan bir alan şeklinde tanımlar. Mekânsal olan ise yaşanan mekandır der. Bireyin ait

olma duygusunu, özneliğini, geçmişi, geleceği içinde barındırır. Yaşanan bir mekanda (mekansallık) özne ve nesne birbirini uzaktan izlemez tam tersine karşılıklı bir anlaşma ve paylaşma durumu içerisine girerler. Dolayısıyla bu yazıda bazen mekan bazen mekansallık kullanılırken aslında karşılaşma mekanı ifadesi mekansallık olarak düşünülmektedir.

Gezi Parkı'nda da mekansallaşan eylemden söz edebiliriz. Söylemlerden bağımsız olarak mekansallaşmaya başlayan eylem bu sayede etkili ve güçlü olmuştur. Bu süreçte sözler yerine, eleştirel eylemler ile mekan kullanılmış ve deneyimlenmiştir.

Burada eylemin yanında konuşmanın gücünü vurgulamakta fayda var çünkü eyleyen ancak aynı anda söz de sarf edebiliyorsa varolabilir. Konuşma ve eylemin bu ifşa edici niteliği de ancak insanlar başkaları ile birlikte olduklarında yani karşılaşma durumlarında anlamlı hale gelir (Arendt, 2012).

Eylem daima ilişkiler üretir, bu nedenle sınırları yok edici bir özelliği vardır. Bu sınırsızlık hali ile kendine özgü bir üretkenliği olduğundan bahsedilebilir. Sınırsızlık özelliği bir yandan da öngörülemezliği beraberinde getirir (Arendt, 2012). Bunu da Gezi sürecinde parkta başlayan mekansallaşmanın başka başka yerlerdeki kamusal mekanlarda kurulma, aktarılma çabasında gözlemlemek mümkündür.

Gezi Parkı'nda oluşan mekansallaşmaların karşılıklı olma hali üzerinden okumasını yapabiliriz. Karşılıklı olunduğu durumlarda ancak bir mekan kurulumundan bahsedilebilir. Karşılıklı olma halinin de farklı çeşitleri vardır: çatışma, uzlaşma, yok sayma, ağırlama... (İnam, 2001).

1. Çatışma: Karşılaşanlar birbirlerini bir tehdit olarak algılayarak bir çatışma içine girebilirler. Çatışma karşıdaki tehlikeli olanı indirgeyip yok etmek demektir. Gezi direnişinde Gezi Parkı ve Taksim Meydanı direnişçiler ve polis için birbirlerini karşılıklı olarak yutmaya çalıştıkları çatışma mekanı haline gelmiştir. Çatışma öteki ile karşılaşmayı reddetme üzerine kurulur fakat karşılaşmamayı isterken tam tersine bir temas içinde bulunurlar. Karşılaşmamayı istemek üzerinden kurulan bir ilişkisellik ile üretilen bir mekan. Böyle bir mekan iki taraf için de farklı anlamlara sahiptir ve iki tarafında bu karşılaşmada ortak paydalar bularak yeni bir şeyi üretmeleri pek mümkün değildir.

2. Yok sayma: Karşılaşanlar birbirlerini karşılıklı olarak yok sayıp, görmeyip, sanki hiç olmamışlar, yaşamıyorlarmış gibi davranabilirler. Belki de karşılaşmaya en kapalı olunan durum budur. Çatışma reddetme üzerine kurulmuş olsa da yine de bir temas, etkileşimi

barındırır, karşılıklı olanlar arasında farkındalık vardır. Oysa yok saymada temas söz konusu değildir. Yok sayma durumu tek taraflı da olabilir. Gezi Parkı'nın ilk açıldığı günden son sert müdahalenin gerçekleştiği güne kadar yok sayma üzerinden bir mekan kurulduğu söylenebilir. O süreçte Gezi Parkı'ndaki yaşam ne biraz ilerisinde AKM'nin önünde bekleyen polisleri ne de kurmuş olduğu yaşam alanının sınırları dışındaki dünyayı umursamadan akıp gitmiştir. Oradaki sınırların dışında kalan bütün karşılaşmalara kendilerini kapatmışlar ve kapattıkları noktalardan itibaren bir mekan oluşturmuşlardır. Yani burada karşılaşmak istememe durumu üzerinden karşılaşılacak istenmeyen ötekileri dışsallaştırma yoluyla "öteki"ne ait mekanın sınırları kurulmuştur. Böylece o sınırların içinde kalan alan ise kendiliğinden parktakilerin mekanı olmuştur.

3. Uzlaşma: Karşılaşanlar aralarındaki ayrılıkları, karşılıklı ödünlerde bulunarak kaldırıp karşılıklı olarak anlaşarak uzlaşma sağlayabilirler. Böyle bir durum da her zaman bir karşılaşmaya yol açmaz, ne çatışma vardır ne de tamamen yok sayma. Sadece belli bir ortak amaç için anlaşma vardır. Uzlaşmanın mekanı gündelik yaşamın akışı esnasında insanların hiç söze dökülmemiş toplumsal ve ahlaki birtakım gizli anlaşmaları ile oluşturduğu mekansallık olarak düşünülebilir. Bu mekan uzlaşmanın gerektirdiği şartlar ölçütünde oluşur, değişim ve dönüşüm gösterir ve uzlaşma bittiğinde de kaybolur. Gezi Direnişi öncesinde insanların kamusal mekan ile deneyimlerinin daha çok uzlaşma üzerinden gerçekleştiği söylenebilir. Bu tür bir karşılaşmanın meydana getirdiği mekanlar genellikle insanlarda kalıcı izler bırakmazlar.

4. Ağırılama: Karşı karşıya gelme durumlarından biri olarak ağırılama karşılaşmaya açık olmanın en yoğun halidir. Burada söz konusu olan karşı karşıya olmayı da aşan bir ağırlayan ve ağırlanan olması halidir. Gezi Parkı'ndaki yaşamın oluşturduğu mekan için belki de en uygun ifade ağırılamadır. Orada insanlar birbirlerini yaşamlarına misafir ederken bir yandan da ağırladıkları mekanları kendileri ürettiler ve paylaştılar. Gezi parkındaki tanımlayamayan mekansallık işte yoğun bir karşılaşma hali ile kurulmuştur.

Gezi Direnişi süreci tam anlamıyla kentte yaşayan birbirini tanımayan farklı düşüncelerden, yaşlardan insanların karşılaşmaları ile meydana gelen durumun sonucudur. İnsanlar birbirleri ile gerçek bir karşılaşma yaşamış ve sadece insanlar ile değil kamusal mekanla, bilgiyle, kendileriyle de bir karşılaşma yaşamışlar ve bunlar üzerinden yeni mekanlar doğmuştur. Öteki ile omuz omuza mücadele veren insanlar öteki ile yan yana, etkileşim içinde yaşamaya başlamıştır. Böylece hep soyut olarak anlatılan mekandan somut mekana geçiş yaşandı.

Farklılıklar bir araya geldi, karşılaştı, buluştu, görünür oldu. Kamusal mekanın çatışma ve çarpışma potansiyeli ortaya çıktı (Akpınar, 2013).

Arendt'in (2012) belirttiği gibi bir arada olmanın bir biçimi olan eylem ile konuşma (karşılaşmaların hem nedeni hem sonucu olan) olmadan hem bireyin kendi gerçekliği, hem kimliğinin gerçekliği, hem de onu çevreleyen dünyanın (kamusal mekanların) gerçekliği kuşku altında kalacaktı.

O zaman görünür ve duyulur olabilmek için dışarı çıkalım, ötekiler ile karşı karşıya gelelim, ortak deneyimler yaşayalım, karşılaşmalara açık tutalım kendimizi böylece daha gerçek bir hayata sahip oluruz belki de zaten ne için yaşıyoruz ki: Karşılaşmak için...

KAYNAKLAR

Arendt, H. (2012). İnsanlık Durumu, İletişim Yayınları, İstanbul

Cupers, K. (2007). Walking as Do-It-Yourself Urbanism, Goldsmiths, University of London, London

De Certeau, M. (2009). Gündelik Hayatın Keşfi-I; Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, Dost Kitabevi, Ankara

Hannula, M. (2007). Karşılıklı İlişki ve Yeryüzünde Olmaya Dair, Boynik, S. & Tan, P. (Ed.), *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere: güncel sanatta kamusal alan tartışmaları* içinde (55-60), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Heidegger, M. (2008). Varlık ve Zaman, Agora Kitaplığı, İstanbul

İnam, A. (2001). Karşılaşma Ahlakı Üzerine Bazı Düşünceler, <http://phil.metu.edu.tr/ahmet-inam/karsilasma.htm>, Mayıs, 2014